

Stella

I JULAS HITTADE jag mormor Lucy liggande på linoleumgolvet. Hon hade ramlat. Kylskåpets surrande bakom hennes nakna kropp lät som dödsrosslingar. I händerna kramade hon blodiga näsdukar, men hon levde och kunde tala: »Jag skulle bara hämta lite yoghurt«, sa hon. »Jag fick näsblod.«

Händerna fladdrade i luften, sökte efter fäste, mänskliga fingrar, vad som helst. Det var första gången jag såg hela hennes kropp – hennes slappa spökhud och alla de blå ådrorna under den.

Jag hade åkt tåg genom den spröda vintern i Connecticut med en bit mjuk pepparkaka och en skinksmörgås med alla de feta bitarna kvar, sådant som hon gillade. Jag hade med mig en påse med julklappar. Hon frågade där hon låg på golvet: »Är de till mig?«

Hon darrade. Jag hade aldrig sett henne på det viset, så ostadigt famlande. Det ryckte i hennes ansikte som om hon försökte hålla huden lugn på ytan samtidigt som någonting pågick där under. Hon tog min hand. Hennes fingrar var slippriga av hudkräm. »Var är Matilda?« sa hon. Hennes röst var lugn och självklar som om det var en helt rimlig fråga. Jag hade aldrig hört talas om någon Matilda.

Jag fattade tag om hennes handled och lät ena handen glida in under hennes rygg. Huden satt löst mellan ryggradens knottiga stenkulor. »Dra inte«, sa hon. »Det gör ont.«

Jag ringde min bror. Tom sa, »Du måste fråga: 'Lucy, har du slagit i huvudet?'« Jag lade handen över telefonen och väntade på hennes svar. Tom väntade på mig.

»Det var bara yoghurt«, sa hon. »Jag skulle bara ta lite grann.«

Jag satte mig på knä bredvid henne. Mina stövlar skrek mot linoleumgolvet. »Men slog du i huvudet? Kan du berätta om du slog dig?«

»Om jag gjorde det«, sa hon, »är jag inte säker på att jag skulle komma ihåg det.«

Jag rapporterade till Tom. Han sa att jag var tvungen att hålla henne vaken i minst två timmar. Det var allt han kunde minnas om hjärnskakningar, om det nu var det hon hade fått. Han var med vår mamma, Dora, i andra änden av landet. De satt förmodligen och läppjade på mineralvatten i en restaurang med utsikt över Stilla havet, där alla tänkte glada och hjärnskakningsfria tankar om sushi. Det var ett ganska nytt ställe, sa han, som lyckligtvis hade öppet under långhelgerna. Det var första gången på evigheter som mamma hade tagit ledigt från jobbet.

»Tom?« sa jag. »Känner du nån som heter Matilda?«

»Vänta lite«, sa han. »Du får prata med mamma.«

Hennes röst kom högt och plötsligt: »Du måste göra som Stella säger! Du måste låta henne ta hand om dig!«

»Vill du prata med mormor?« sa jag. »Ska jag ge henne telefonen?«

»Ja«, sa hon. »Det är klart.«

Mormor Lucy grep om mobilen med skälvande fingrar. Mamma pratade så högt att det lät som om hennes röst kom från golvet under mormor Lucys öra. Hon sträckte sig mot mig för att ge tillbaka telefonen. Tom sa: »Två timmar, okej?« Jag hörde ljud i bakgrunden, klingandet av glas och skvaller. Jag lade på.

Mormor Lucy ville varken ha pepparkaka eller te. Hon ville inte ha julklappar. Hon ville bara sova. Det var inte mörkt än, inte ens nästan. Dagen var ändå förstörd, sa hon. Hon ville vakna imorgon och fira jul.

Jag tittade på klockan. Jag drog ett djupt andetag. Två timmar: jag skulle klara det här. Vi hittade ett julprogram på TV. Animerade renar av lera skuttade över den glittrande snön. Jag var tvungen att skaka om mormor Lucy hela tiden för att se om hon var vaken. »Hallå där«, sa jag. »Du missar renarna. Och snön.«

»Vilket dåligt program«, sa hon till sist. Åsikten, bara att säga den högt, gav henne ny vind i seglen och hon föreslog att vi skulle öppna julklapparna trots allt. De tjocka gardinerna fick solljuset att kännas klubbigt, som om det läckte in genom ett bandage. Hon bodde på tredje våningen i ett lägenhetshus vars putsade fasad hade samma färg som skalade mandlar. De flesta grannarna jobbade på bank och pendlade till New York.

Mormor älskade Connecticut. Det var där hon hade blivit kär i morfar och det var där de gifte sig. Han kom från en gammal släkt i New England, men det var han som föreslog att de skulle flytta västerut för att komma bort från hans familj. Sedan gav han sig iväg för att resa runt i världen och kom aldrig

tillbaka. Han lämnade henne att ta hand om deras lilla flicka helt på egen hand. Hans familj lovade henne pengar till allt hon behövde i resten av sitt liv.

Mormor Lucy hade blivit kär i hela den familjen – deras gamla anor, deras traditioner – och hon ville ge min mamma en känsla för var hon kom ifrån, så de hade tillbringat somrarna på Cape Cod, på släktegendomen som mamma mindes med förakt. »Det var inget annat än en tarvlig muta«, sa hon. »Vi fick bo i deras strandvilla ett par sketna månader om året. Pengar var som oäktingar där ute – alla visste, men man hörde aldrig nån prata om dem.« Mamma hade inga minnen av sin pappa, men hennes ilska mot honom var så stark att den överskuggade åren av sårig saknad. Hennes raseri spillde över på hans familj som för att uppväga mormors förlåtande inställning.

Lucy hade alltid förstått, utan att någon behövde säga det, att hon inte var välkommen att bo hos familjen under resten av året. Att det nog var bäst om hon blev kvar på västkusten. Men när hennes dotter väl hade vuxit upp i Los Angeles, hade hon flyttat tillbaka till den högtidliga ödsligheten, östkustkylan och pengarna i Greenwich. Hon hade råd att köpa vad hon ville, men hon ville inte ha så mycket nu för tiden, och hennes sparsamt möblerade rum var dystert prydliga.

»Hon blev aldrig bitter över att han lämnade henne«, sa mamma. »Jag fattade aldrig det.«

Lucy öppnade sina julklappar som ett väluppfostrat barn, lika ordningsamt och artigt. Jag hade köpt ett set med olika sorters badskum åt henne och ett par sydda grytlappar med broderad text: JAG HÅLLER I NEW YORKS GODASTE GRATÄNG.

Den mormor Lucy som jag kände hade alltid lagat låda på rester blandade med burksoppa och konserverad majs, som hon serverade tillsammans med färdigköpt deg som hon rev i bitar. Bullarna var salta som havet och släta som siden. Hon brukade alltid laga mat när hon kom över till västkusten för att ta hand om oss, när mamma var tvungen att jobba extra mycket, men mamma avskydde allt hon lagade. »Det är så jävla mycket smörja i hennes gratänger«, sa hon. »Det kommer att ta mig årtal att skita ut dem.« En gång sa hon det vid matbordet. Mormor Lucy rynkade pannan och började duka undan tallrikarna.

Mamma kritiserade alltid sin mammas matlagning – att hon kämpade så hårt och ändå aldrig blev särskilt duktig. Hon tog gärna emot recept från familjen som inte ville kännas vid henne. *Som om hon inte hade ett uns av stolthet*, sa mamma. *Och det smakade alltid förfärligt*. En blåbärspaj till exempel, med degskikt som fjällade likt döda hudlager. *Till slut gav hon bara upp och gjorde sig av med de där recepten*, sa mamma med stolthet i rösten. *Hon sa: »Jag har ätit många pajer i mitt liv. Men aldrig en sån här paj.»*

Så mina grytlappar med NEW YORKS GODASTE GRÄTTÄNG var en anspelning på det, några år för sent, och ett slags upprättelse. Vi var inte på mammas sida av landet längre och mormor Lucy kunde laga sina gratänger i lugn och ro. Hon tittrade på grytlapparnas matelasserade ruttmönster. »Jag kan inte laga New Yorks godaste nånting«, sa hon. »Jag bor i Connecticut.« Hon placerade grytlapparna prydligt på soffbordet. »Sex sorters badskum«, sa hon. »Det var inte dåligt.«

När hon drog ned yllekjolen över sina pinnsmåla ben avslöjades ålderns skavanker av de tunna nylonstrumpbyxorna – plommonfärgade blåmärken på vader och lår. »Det är som en

bur det här«, sa hon och menade sin kropp. »Det gör ont överallt och när det inte gör ont så kliar det.« Hon försökte förklara att kliandet var ett djupare obehag än jag kunde förstå. »Det är inte *på* huden«, sa hon. »Det är under den.«

Sedan hejdade hon sig som om hon försökte minnas något. »Jag köpte en julklapp till dig också«, sa hon till slut. »Men jag kommer inte ihåg vad det var.«

Jag sa att vi inte behövde bry oss om det just nu. Kunde jag inte få tappa upp ett bad åt henne i stället? Det skulle kanske kännas skönt mot huden?

»Vi kan använda badskummet!« sa hon. Hon var så ensam, så mån om att göra mig glad. Hur hade jag kunnat missa det tidigare? Hennes iver rullade ut sig som den lösa änden från en trådulle. Man kan omöjligt längta så mycket om man inte har övat i ensamhet under alla år. Nu var kroppen tillräckligt svag för att längta tillsammans med henne.

Jag tappade upp ett bad med honungsvanilj, badskummet som hon valde, och satte mig på toalettlocket medan hon vek ihop sin kropp – tunna ben, vit mage, armar som säckiga insektsvingar och glänsande av tvål – under vattnets ångande yta. Jag hade med mig en bok och låste fast blicken i den, rad efter rad, för att hon inte skulle känna det som om jag stirrade. En gång tittade jag upp. Hon vinkade mig närmare med fingret. Jag lutade mig mot henne.

»Hon fyllde badkaret med vatten«, sa hon. »För att få dem att börja leva igen.«

»Va?« sa jag. »Vem då?«

Hon blundade och skakade på huvudet. Våldigt långsamt gled hon längre ned under vattnet. Jag såg att huden rodnade

på de nedsänkta delarna. Vem hade fyllt badkaret? Vem hade dött? Det kunde vara något ur en film. Jag visste att hon tittade mycket på film. Vad annat kan man göra, ensam hela dagarna, med alla kroppsdelar som ger upp andan en efter en – ögon och ben, hjärnans lober?

»Vem gjorde vad?« frågade jag igen. »Vad var det som blev levande igen?«

»Hon var snällare än din mamma, vad hon än gjorde. Hon gav mig ett blåmärke här en gång, men hon var alltid snällare innerst inne.« Lucy lät två fingrar glida över kinden och lämnade ett glänsande spår.

Jag sa, »Jag vet inte vem du menar.«

»Nej«, sa hon. »Vi berättade aldrig för dig.« Hon kramade sig själv. Det var som om hon talade ur en dröm.

»Berättade aldrig vad för mig?«

»Om Matilda«, sa hon. »Din mammas syster.«

»Har du en –« Jag avbröt mig. »Var är hon?«

Hon talade så tyst att jag knappt hörde: »Jag vet inte.«

Med sin skrovliga röst berättade mormor Lucy om sin yngsta dotter i en vördnadsfull ström av ord, som om Matilda var en dröm som skulle försvinna om hon inte berättade snabbt nog. Det hade tagit henne alla dessa år bara att säga hennes namn högt.

Mormor Lucy sa att hon hade tagit med sig Matilda – bara Matilda, inte min mamma – till tidvattenpölarne varje sommar. Det var i Chatham, vid Atlantens stora salta gap. »Jag visade henne sjöborrarna«, sa hon. »Små klot av lila blyertsstift.«

Hon berättade – för Matilda och nu även för mig – om sjö-

stjärnor. Att de åt med magsäcken utanpå kroppen. Deras färg var som koncentrerad apelsinjuice, sa hon, så ofattbart självlysande. Kanske hade hon tänkt ut nyanser av olika frysta livsmedel för alla sorters djur. Jag mindes alla gånger som mamma hade sagt, *Hon är bara en hemmafru, ända in i märgen.*

»Matilda älskade pölarna«, sa Lucy. »Det gjorde hon verkligen.«

Hon tyckte om att känna på sjöborrarnas piggar och kunde studera krabbor i timtal när de slogs om hålorna i klippskrevorna, men hon tyckte att det var läskigt när sjöstjärnorna sög sig fast vid hennes arm. »Hon sa att det kändes som om någon tog ett andetag alldeles nära hennes hud«, sa mormor Lucy. »Jag berättade att de hade munnen på undersidan.«

»Trodde de att Matilda var mat?«

»Nej.« Mormor Lucy skrattade. »De trodde att hon var deras hem.«

Hon beskrev stränderna – ängar som sträckte sig ända ned till vattnet med en särskild sorts taggig vass. Matilda kallade den för mormorsgräs, eftersom vinden som blåste genom vassen lät som en gammal kvinna som suckade. »Mormorsgräs.« Lucy hejdade sig. »Det är vad jag är nu.«

Det var först när hon började skaka igen som jag förstod hur mycket vattnet måste ha svalnat runt kroppen. Hon kunde inte ta sig upp ur badet på egen hand. Jag var tvungen att doppa ned armarna för att få upp henne. Hennes våta hud droppade över hela mina jeans och min cashmeretröja. Hon satte sig på toalettlocket och darrade.

Det var då hon kom tillbaka till de döda varelserna igen. En gång hade min mamma fyllt badkaret med små bitar av havet:

ett collage av askgrå havstulpaner uppradade som tennsoldater, en liten flock genomskinliga krabbor som mödosamt ticktockade sig från ena badkarskanten till den andra som gamla gubbar i sina skal. De knackade på emaljen med klorna.

»Din mamma behöll dem där i flera dagar«, sa mormor Lucy. »Hon var sån. Alltid nyfiken.«

»Och Matilda försökte rädda dem?«

Mormor Lucy höll fast badlakanet runt sina magra axlar medan vattnet droppade ur det vita håret. Hon berättade om sin yngsta dotter – ny för mig, borta för alla – hon som hade hittat en döende bit av havet och trott att hon skulle kunna få allting att börja leva igen om hon bara tappade i tillräckligt med kranvatten. Vad som hände? Havstulpanerna sköljdes bort som sårskorpor. Krabborna var inte den sortens krabbor som måste vara under vatten. De drunknade.

* * *

På tåget hem ringde jag mamma. Jag sa att mormor Lucy behövde hjälp. Inga problem, sa hon. Vi får anställa en sköterska som kan titta till henne.

»Hon behöver inte bara hjälp ibland«, sa jag. »Hon behöver hjälp hela tiden.«

Min mamma, migrationsjurist till yrket, var en sval, kortklippt skönhet. Hon hanterade sin kalender som om den var ett eget väsen, helt fristående från henne, omöjlig att kompromissa med, en kraft som måste åtlydas: möten med klienter, spinningpass, terapisesioner. »Jag ringer mamma varje dag«, sa hon sårat.

Jag visste att om hon hade stått bredvid mig, skulle hon ha tagit fram sin almanacka för att visa att hon hade skrivit in samtalen med blyerts i kalendern: små X instuckna mellan olika namn och telefonnummer, bredvid möten som strukits över en, två, tre gånger, tills den definitiva tiden obekvämt fångats in i en hastigt skissad rektangel. Min blick gick vilse när jag tittrade i hennes almanacka. Den var en labyrint. Någonstans där inne fanns min mamma.

Det verkade så obegripligt, sa jag, varför var mormor Lucy naken när hon skulle hämta yoghurt, och allt det där blodet? Darrandet? Kanske tänkte hon ut dem lite på måfå, förklaringarna – *jag fick näsblod* – ord som plötsligt kom för henne, som lät rätt.

Var hon klar i huvudet eller inte? frågade mamma.

Jag visste inte, erkände jag. Det gick lite upp och ned.

Jag hörde ljud i bakgrunden. Det betydde att hon hade högtalarfunktionen på. Det var fortfarande julhelg, också på västkusten, men jag förstod att mamma var tillbaka på kontoret. Jag visste att hon brukade gå fram och tillbaka framför sina enorma fönster där skyskraporna stack upp ur karmarna som flisor i träet.

»Hon får nog inte tillräckligt med motion«, sa hon. »Hon lämnar ju nästan aldrig huset.«

Jag såg mormor Lucy framför mig, raklång på golvet med händerna fladdrande som fåglar. Blodspåren från näsborrarna hade torkat till en mustasch.

»Jag tror inte att det är motionen som är problemet«, sa jag. »Hon bara ... «

»Hon bara vad?«

»Hon behöver hjälp.« Jag tystnade. »Som sagt.«

Jag visste att vuxna barn gjorde det hela tiden – satte sina liv på paus för att ta hand om sina föräldrars sviktande kroppar, för att hjälpa dem att äta och le och bajsas utan att kladda ned sig. Mamma ville undersöka möjligheterna att ha en sköterska boende där. Det var inga problem, sa hon. Hon hade råd. »Men mamma kommer inte att gilla det«, sa hon. »Inte ett dugg.«

Artiga främlingar gör ingenting bättre, hade Lucy sagt till mig. *De får mig bara att känna mig ensam*. Hon skulle hellre tyna bort helt än att slutgiltigt resignera och ta emot hjälp från en främling.

Jag föreslog en annan plan. Jag kunde åka upp fyra kvällar i veckan. Jag kunde laga mat och hålla henne sällskap.

Mamma sa, »Du får mig att framstå som en hemsk dotter.«

»Varför då?«

»Det är alltid *någon* som faller, eller hur? Och du fångar dem.«

»Hon föll«, sa jag. »Det var inte jag som fick henne att falla.«

Hon var tyst. Jag med.

Jag sa, »Hon berättade om Matilda.«

Tystnad.

»Mamma?«

Till sist: »Jag ville att det skulle vara jag som berättade för dig.«

»Du har haft åratals på dig.«

»Jag tänkte göra det«, sa hon. »Men sen gjorde jag det aldrig.«

Jag väntade.

»Jag visste att du skulle tycka att jag är en dålig människa.«
»Varför då?« sa jag. »Jag vet inte ens vad som hände.«
»Vill du veta vad som hände?« sa hon. »Matilda lämnade oss. Det var hon som gav sig av först. Hon kom tillbaka, men aldrig på riktigt. Hon försökte inte ens.«

»Rymde hon?«

»Det är svårt att förklara.«

»Det har gått så lång tid . . . Jag menar, herregud, hela mitt liv. Tyckte du aldrig att jag borde få veta?«

»Vi bestämde att vi aldrig skulle prata om det«, sa hon.

»Det var lättast så för Lucy.«

»Det var då det. Nu är det annorlunda.«

»Vad sa hon?« frågade mamma. »Om Matilda? Hur lät hon?«

»Vad menar du?«

»Var hon arg?«

»Inte arg direkt. Mer ledsen.«

»Hur kom det sig att hon berättade?«

»Jag vet inte, mamma. Hon låg i badet och pratade osammanhängande. Hon hade ramlat och kanske slagit i huvudet, det gjorde ont och hon var ärlig. Hon saknade sin dotter.« Jag tvekade igen. »Det var så det kom upp.«

Mamma var tyst.

»Jag önskar att du kunde förklara«, sa jag. »Hur det kunde bli så -«

»Det bara blev, okej? När nånting sånt händer i en familj«, sa hon, »så blir det inte bättre av att man försöker ta reda på varför.«

Hennes röst lät som en kyrkklocka, den hårda klangen kun-

de höras på mils avstånd, rösten var så genomträngande att det var svårt att föreställa sig att den inte skulle fortsätta klinga för evigt. *Sånt händer*. Som jordbävningar eller cancer. Som det rytmiska klocktickandet av en gammal kvinnas förfall. Mamma skulle aldrig förstå vad som höll på att hända med hennes mors kropp om hon inte fick se det med egna ögon.

»Vet ni ingenting om henne?« sa jag. »Ingenting alls?«

»Vi vet att hon bor i öknen«, sa hon. »Gud vet var, i Nevada. Eller kanske inte längre. Det var årtal sen vi hörde nåt.«

Mamma hade öppnat sig en aning nyss – på ett vis som jag aldrig hade varit med om tidigare. Nu var hon rasande och skör på ett sätt som jag kände igen, beredd på att bli sårad. Det var så hon lät när hon talade om sin pappa, när hon någonsin nämnde hans namn.

Mamma hävdade att hon tog avstånd från hans gren av släkten – *värsta sortens östkustbrackor*, sa hon – men rösten avslöjade ändå ett stråk av stolthet. De hade varit med och påverkat nationens tidiga historia. Jag såg framför mig glasögonprydda skelett som drev in sockerskatten och bytte till sig livsmedel mot djurfällar, betalade unga pojkar för att rensa bort teblad ur hamnen. Som barn älskade jag att fantisera om tepartyet i Boston. Tänk om någon hade byggt en hel stad på jord som bestod av hårdstampade teblad, Darjeeling eller English breakfast? Då kanske luften skulle dofta av nybryggt te i sommarvärmen?

»Det är historia«, sa jag till mamma. »Och vår familj är en del av den.«

»Det slutade att vara din familj när han stack«, sa hon.
»Det slutade att vara din familj innan du föddes.«